

Wykład nr 3

Istota międzynarodowych stosunków politycznych.

Państwo jako podmiot stosunków międzynarodowych.

Zgodnie ze stanowiskiem prezentowanym przez M. Pietrasia „międzynarodowe stosunki polityczne są częścią składową, dokładniej płaszczyzną stosunków międzynarodowych jako sfery stosunków społecznych”²⁴. Uznając zatem powyżej nakreśloną specyfikę opisu bilateralnych relacji między państwami, można pokusić się o stwierdzenie, że szczególnie ważnymi są właśnie interakcje o charakterze politycznym, będące pośrednim lub bezpośrednim efektem prowadzenia narodowych polityk zagranicznych. Ponadto mogą być one także konsekwencją innych zachowań oraz postaw osób piastujących urzędy publiczne, którym ustawowo przypisana została zdolność do prowadzenia i kreowania polityki państwa przekraczającej jego granice.

Poszukując wystarczająco precyzyjnej definicji międzynarodowych stosunków politycznych należy jeszcze raz powrócić do kwestii wyznaczenia powiązań tej kategorii z pojęciem polityki na gruncie politologii, o czym wspomniano już m.in. podczas charakterystyki poglądu J. Gilasa, odnoszącego się do istoty samych stosunków międzynarodowych. Dlatego też głównym problemem prowadzonego w tym miejscu wywodu będzie rozstrzygnięcie i wyznaczenie implikacji ograniczających zakres rozumienia stosunków międzynarodowych uwarunkowany uzupełnieniem go o przymiotnik „polityczne”.

Mianowicie M. Pietraś uznał kategorycznie, że punktem wyjścia do objaśnienia tego pojęcia jest bezsprzecznie sama „polityka”, która nie posiada jednego powszechnie uznawanego wyjaśnienia²⁵. Fakt ten powoduje dodatkowe komplikacje metodologiczne. Uwzględniając jednak stanowisko A. Heywood, który wskazał, że „od początku rozwoju nauki o polityce uznawano istnienie międzynarodowego wymiaru polityki, czego przykładem są opisy dotyczące konfliktu i wojny pomiędzy miastami – państwami starożytnej Grecji”²⁶.

Międzynarodowe stosunki polityczne definiowane są zasadniczo na dwóch poziomach analitycznych: podmiotowym oraz przedmiotowym wyjaśnienia pojęcia polityki. Jeżeli chodzi o ten pierwszy przypadek (ujęcie podmiotowe), to szczególną rolę będą w nim odgrywali uczestnicy życia politycznego z państwami na czele, ponieważ ich działania skierowane do

²⁴ M. Pietraś, *Istota i ewolucja międzynarodowych stosunków politycznych*, w: *Międzynarodowe Stosunki Polityczne*, pod red. nauk. M. Pietrasia, Lublin 2006, s. 17.

²⁵ Ibidem, s. 23.

²⁶ A. Heywood, *Politologia*, Warszawa 2006, s. 158.

poliarchicznej przestrzeni międzynarodowej będą miały na celu osiągnięcie zmiany zachowania innych podmiotów w niej funkcjonujących. Natomiast w ujęciu przedmiotowym międzynarodowe stosunki polityczne opisywane są głównie jako dziedzina stosunków międzynarodowych ściśle powiązana z przejawami aktywności władz państwowych na arenie politycznej o profilu transgranicznym²⁷.

M. Pietraś uznał również przydatność metodologiczną definicji tworzonych w oparciu o oba opisane powyżej nurty interpretacyjne. Otóż w ujęciu podmiotowo – przedmiotowym międzynarodowe stosunki polityczne to według niego „*transgraniczne stosunki polityczne*”²⁸. Powyższe określenie sprawia, że będą one obejmowały z jednej strony wszelkie przejawy działań państw powiązanych z wykonywaniem przypisanych im uprawnień władczych, także poza ich terytoriami. Z drugiej zaś strony wszelkie ich transgraniczne działania i zachowania umiejscowione zostały wyraźnie w poliarchicznej i zdecentralizowanej przestrzeni międzynarodowej²⁹.

Na potrzeby niniejszego opracowania jako przewodnia przyjęta została definicja stosunków międzynarodowych wysunięta przez R. Bierzankę, którą uzupełniono o elementy wprowadzone przez W. Góralczyka. Dwutorowy opis w ujęciu węższym pozwoli na uchwycenie szczególnej roli inicjatyw i działań państw oraz organizacji międzynarodowych rzutujących w sposób oczywisty na treść, intensywność oraz jakość w tym przypadku zaistniałych relacji i interakcji pomiędzy Polską i Niemcami (przy czym ten kierunek badań prowadzony będzie również ściśle w myśl opisu podmiotowo – przedmiotowego rozumienia międzynarodowych stosunków politycznych wysuniętego przez M. Pietrasia.). Natomiast zaproponowane przez obu autorów ujęcie szersze, daje podstawę do oznaczenia innych podmiotów, które posiadały oraz nadal posiadają zdolność do podejmowania skutecznych działań przekształcających lub uzupełniających sferę „oficjalnych” stosunków polsko – niemieckich.

Pewne wątpliwości może budzić jedynie kwestia doniosłości roli państw we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Sprawa ta jest obecnie jednym z głównych problemów poruszanych w pracach badawczych tejże nauki³⁰. Owe zagadnienie poruszane jest z oczywistych przyczyn również w ramach nauki o polityce. Przykładowo T. Żyro stwierdził, że „*państwo jest najważniejszym elementem systemu międzynarodowego, choć*

²⁷ M. Pietraś, op. cit., s. 24.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Zob. m.in.: J. Stefanowicz, *Anatomia polityki międzynarodowej*, Toruń 1999, s. 40 – 49.

jego znaczenie wydaje się zmniejszać w ostatnich dekadach”³¹. Podobny pogląd zaprezentował E. Cziomer, według którego „*państwa nadal należą do czołowych uczestników stosunków międzynarodowych*”³². Zasygnalizowana powyżej problematyka została szerzej omówiona w kolejnej części niniejszego rozdziału.

Na przestrzeni dziejów stosunki międzynarodowe uległy zasadniczym przemianom. Dynamika tego procesu, a także zasięg zmian powodują łącznie dodatkowe komplikacje badawcze. Zasadniczo, uznając za początek ich zaistnienia starożytność, można stwierdzić, że ów ciąg nieustających zmian dokonywał się (i trwa nadal) zarówno w samej treści powstających interakcji, powiększaniu ich zakresu o kolejne sfery życia społecznego, jak i w samej liczbie, a także właściwościach podmiotów uczestniczących w stosunkach międzynarodowych. Koncentrując się jednak głównie na okresie po roku 1989 należy uwzględnić szczególne przyspieszenie zarysowanych powyżej tendencji.

Podczas próby ustalenia zakresu zdolności czy też realnych możliwości państw do wpływania na kształt lub pożądaną przez nie zmianę przestrzeni oraz rzeczywistości międzynarodowej, należy rozstrzygnąć samą kwestię podmiotowości międzynarodowej. Zabieg ten pozwoli na precyzyjniejsze opisanie poruszanego problemu.

Według R. Zendrowskiego współcześnie sam „*problem podmiotowości i uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych należy rozpatrywać (...) w perspektywie utraty monopolu państwa na kształtowanie systemu międzynarodowego*”³³. Natomiast Z. Czachór zwrócił uwagę na inną ważną kwestię. Otóż autor ten wskazał, że badacze stosunków międzynarodowych posługują się „*wielością zróżnicowanych i niespójnych koncepcji uczestnika międzynarodowego. Przyczyny tego tkwią m.in. w ciągłym rozwoju systemu międzynarodowego, jak i istnieniu różnorodnych niepaństwowych uczestników stosunków międzynarodowych*”³⁴.

Przyjęcie tych stwierdzeń jako podstawy do prowadzenia dalszych rozważań pozwala na uzyskanie pełniejszego obrazu oraz roli państwa wśród współczesnych uczestników stosunków międzynarodowych, a także uchwycenie jego szczególnej roli dla kreowania ich zakresu czy samej treści. Przy czym należy pamiętać, że zasygnalizowana przez R.

³¹ T. Żyro, *Wstęp do politologii*, Warszawa 2004, s. 135.

³² E. Cziomer, *Państwa*, w: *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, pod red. E. Cziomera i L.W. Zyblikiewicza, Warszawa 2004, s. 37.

³³ R. Zenderowski, *Stosunki międzynarodowe. Uczestnicy – ich miejsce i rola w systemie międzynarodowym*, Warszawa 2005, s. 12.

³⁴ Z. Czachór, *Uczestnicy stosunków międzynarodowych*, [w:] *Stosunki Międzynarodowe* pod red. W. Malendowskiego i Cz. Mojsiewicza, Wrocław 2004, s. 39.

Zendrowskiego prawidłowość nie oznacza całkowitego osłabienia roli oraz utraty prymu państw na arenie międzynarodowej. Przykładowo J. Stefanowicz uznał oczywiście sam wzrost aktywności innych, niepaństwowych podmiotów. Podkreślił jednocześnie, iż same państwa są nadal *głównymi* komponentami oraz aktorami stosunków międzynarodowych³⁵.

Kwestię uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych należy rozpatrywać zatem wielokierunkowo. Na gruncie nauki o polityce oraz socjologii dominują zasadniczo dwa zakresy rozumienia tego pojęcia. Po pierwsze – w ujęciu szerszym – uczestnikiem stosunków międzynarodowych będzie każda grupa społeczna posiadająca zdolność do podejmowania zorganizowanych działań przekraczającą granice jednego i mających wpływ na zmianę rzeczywistości międzynarodowej. Niekiedy też w literaturze tematycznej można się spotkać także z opinią, że owymi uczestnikami będą wszelkie, niekoniecznie zorganizowane zbiorowości, których inicjatywy posiadają wymiar międzynarodowy³⁶. Po drugie – w rozumieniu węższym – uczestnikami stosunków międzynarodowych będą wyłącznie te podmioty, które posiadają sformalizowaną strukturę organizacyjną, działają z własnej woli bez zewnętrznych względem nich nacisków, a ich potencjał pozwala dokonywać według własnego uznania pożądanых zmian w treści stosunków międzynarodowych czy też zachowaniach pozostałych stron³⁷.

W ramach analizy relacji pomiędzy dwoma krajami prowadzonej na łamach niniejszej dysertacji należy precyzyjnie określić ich rolę jako aktorów na arenie międzynarodowej³⁸. Dlatego też omówienie kwestii spornych istniejących wśród badaczy tej tematyki dotyczących uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych zostało zawężone wyłącznie do wąskiego definiowania tego pojęcia. Jednocześnie, aby wyznaczyć rzeczywistą zdolność państw do kreowania rzeczywistości międzynarodowej, potrzebnym jest również rozstrzygnięcie kwestii samej podmiotowości w stosunkach międzynarodowych.

J. Kukułka uznał, że uczestników stosunków międzynarodowych można podzielić na podmiotowych (przede wszystkim grupy ludzkie zorganizowane w ramach struktur państwowych lub narodowych) i przedmiotowych (składniki będące w dyspozycji uczestników przedmiotowych: środki militarne, technologie, zasoby naturalne, osiągnięcia naukowe, itd.). Przy czym wśród uczestników podmiotowych, szczególną rolę zajmują ci, którzy są

³⁵ J. Stefanowicz, op. cit., s. 39.

³⁶ R. Zenderowski, op. cit., s. 12 – 13; por. również: Z. Czachór, op. cit., s. 39 oraz T. Łoś – Nowak, op. cit., s. 165.

³⁷ R. Zenderowski, op. cit., s. 13.

³⁸ Przedstawione ustalenia definicyjne nie wyczerpują poruszanej problematyki. Pozwalają jednak na uporządkowanie i zachowanie rzetelności podczas opisu stosunków polsko – niemieckich.

podmiotami prawa międzynarodowego³⁹. Według J. Kukułki będą to „*państwa, Stolica Apostolska, ruchy narodowowyzwoleńcze i międzypaństwowe organizacje międzynarodowe*”⁴⁰. Zgodnie z powyższymi ustaleniami – to głównie państwom jako podmiotowym uczestnikom stosunków międzynarodowych, przypisywana jest podmiotowość prawnomiędzynarodowa, tj. posiadanie praw i obowiązków wynikających z norm międzynarodowych⁴¹.

Wszelkie zabiegi związane z dokonaniem oceny roli czy poziomu wpływu współczesnych państw na ciągły proces przekształcania rzeczywistości międzynarodowej powinny być prowadzone w trzech wzajemnie uzupełniających się sferach: teoretycznej oraz zawierającej się w niej – prawnomiędzynarodowej, a także pod kontem ich realnych możliwości działania.

Po pierwsze należy dokonać próby uzyskania w miarę kompletnej definicji samego państwa, ze szczególnym uwzględnieniem jego podmiotowości międzynarodowej. Tak zgromadzone informacje winny następnie zostać uzupełnione wiedzą o państwie ukierunkowaną w ramach badań nad prawem międzynarodowy. Wreszcie ostatnia sfera pozwoli na skonfrontowanie opisanych właściwości tego podmiotu z jego rzeczywistymi możliwościami, a także zakresem ich realizacji w przestrzeni międzynarodowej.

Faktycznie wyznaczenie niebudzącej sprzeciwu teorii pochodzenia państwa, a także skonstruowanie jego uniwersalnej definicji jest niemożliwe do osiągnięcia. Na gruncie nauk humanistycznych funkcjonują różnorodne podejścia do tego zagadnienia. Zakres tematyczny powoduje, że w ramach niniejszego opracowania przedstawione zostały trzy kierunki opisu jego istoty, funkcjonujące w obrębie nauki o polityce oraz nauki o stosunkach międzynarodowych, z uwzględnieniem jednej z jej dyscyplin: prawa międzynarodowego.

Jak podaje Leksykon Politologii, państwo „*w najszerszym politologicznym rozumieniu jest to typ wspólnoty politycznej obejmującej zespół norm politycznych oraz zbiorowość zajmującą określony obszar terytorialny i podporządkowaną jednej suwerennej władzy politycznej*”⁴². Przytoczona definicja pozwala na stwierdzenie, że typowymi cechami państwa są następujące elementy: ludność, terytorium oraz władza polityczna⁴³. Takie sam składowe zastosował w swoim opisie m.in. A. Heywood, który potwierdził, że „*państwo to*

³⁹ J. Kukułka, op. cit., s. 17; zob. także: Z. Czachór, op. cit., s. 39 – 40.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Por. m.in.: L. Antonowicz, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 1994, s. 14 – 15; M. N. Shaw, *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2000, s. 125 – 126.

⁴² A. Antoszewski, T. Łoś – Nowak, *Państwo*, w: Leksykon Politologii, pod red. nauk. A. Antoszewskiego i R. Herbuta, Wrocław 2002, s. 291.

⁴³ Zob. również: T. Żyro, op. cit., s. 133 – 134.

stowarzyszenie polityczne, które w określonych granicach terytorialnych ustanawia suwerenne (...) prawo oraz sprawuje władzę poprzez system trwałych instytucji”⁴⁴.

W sposób naturalny ujęcia definicyjne tworzone w sferze politologicznej koncentrują się głównie na wyjaśnieniu istoty państwa w wymiarze wewnętrznym. Natomiast na gruncie nauki o stosunkach międzynarodowych szczególny nacisk położony jest na przestrzeń zewnętrzną, gdzie podkreśla się ich suwerenność. Dlatego R. Bierzanek, uznając specyfikę przestrzeni międzynarodowej, zwrócił uwagę na jeszcze jedną ważną kwestię problematyczną występującą podczas wyznaczania definicji państwa na tejsze arenie. Mianowicie dotychczas nie zostały przyjęte uniwersalne wyznaczniki samej suwerenności, po spełnieniu których można uznać dane państwo za posiadające takową właściwość⁴⁵. Fakt ten może dodatkowo komplikować wszelkie próby definicyjne.

Według E. Cziomera *„państwa traktowane są jako najważniejsi uczestnicy stosunków międzynarodowych ze względu na długotrwałą genezę⁴⁶, skomplikowaną strukturę organizacyjną oraz zróżnicowane funkcje”⁴⁷*. Ponadto są one przeważnie przedstawicielami wielkich i sformalizowanych grup ludzkich, przypisana jest im również zdolność do: podejmowania różnorodnych, skutecznych działań we wszystkich sferach życia społecznego, posiadania faktycznych możliwości podejmowania czynności prawnych, negocjowania i zawierania umów międzynarodowych, a także utrzymywania stosunków dyplomatycznych z innymi krajami lub innymi podmiotami czy ponoszenia odpowiedzialności międzynarodowej. Opisane powyżej możliwości powodują, że państwa w odniesieniu od innych aktorów międzynarodowych posiadają zarówno podmiotowość polityczno – międzynarodową, jaki i prawnomiędzynarodową⁴⁸.

Na bardo istotną prawidłowość zwrócił uwagę Z. Czachór, dla którego to właśnie państwa *„kreują (...), regulują i determinują całość stosunków w systemach międzynarodowych”⁴⁹*. Równocześnie autor ten podkreślił, podobnie jak E. Cziomer, samą ich możliwość prowadzenia działań suwerennych w przestrzeni międzynarodowej czy też

⁴⁴ A. Heywood, op. cit., s. 109.

⁴⁵ Zob. więcej: R. Bierzanek, *Współczesne...*, s. 113 – 117.

⁴⁶ Nt. genezy i ewolucji roli państw w stosunkach międzynarodowych zob. również: J. Stefanowicz, op. cit., s. 40 – 49.

⁴⁷ E. Cziomer, op. cit., s. 37.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Z. Czachór, op. cit., s. 40.

bezpośrednią zdolność do intensyfikacji lub zmiany samej treści stosunków międzynarodowych⁵⁰.

Powyższe ustalenia pozwalają na stwierdzenie, że to właśnie oficjalne władze reprezentujące poszczególne kraje są jednym z głównych czynników sprawczych tworzących się interakcji o wymiarze międzynarodowym, a w szczególności relacji dwustronnych.

Można zatem uznać również samo doniosłe znaczenie występujących stosunków pomiędzy dwoma państwami dla przestrzeni międzynarodowej, i to bez względu na to, czy poddane badaniu są konkretne jej wycinki, czy też całość. Fakt ten powoduje dalsze zapotrzebowania na badania nad konkretnymi relacjami między państwami (przykładowo na linii Polska – Niemcy), które następnie mogą stać się jednym z elementów wyjaśniających kształtujące się relacje np. w Europie lub w ramach organizacji międzynarodowych o zasięgu regionalnym, a także w szerszych ujęciach.

Szczegółowe badania nad właściwościami państwa w stosunkach międzynarodowych prowadzone są także w ramach problematyki prawa międzynarodowego. Ujęcie takie pozwala na wskazanie w miarę stabilnego podejścia do tych podmiotów. Zagadnienie wydaje się o tyle użyteczne podczas analizy relacji dwustronnych, że ustala podstawowy zakres poruszania się w ramach ustaleń odnoszących się do kwestii państwowości. Przy czym każdorazowo poruszając tematykę politycznych stosunków polsko – niemieckich poczynawszy pomiędzy 1989 a 1998 rokiem, należy pamiętać, że zarówno pozycja Polski, jak i państwowości niemieckiej uległa u progu lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia znacznym przeobrażeniom. Mianowicie wówczas rozpoczął się ciąg wydarzeń prowadzący do zjednoczenia Republiki Federalnej Niemiec i Niemieckiej Republiki Demokratycznej, przy równoczesnej inicjacji procesu tranzytu oraz transformacji w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, którego efektem było powstanie demokratycznej Rzeczypospolitej Polskiej. Dodatkowo obie państwowości (polska i niemiecka) odzyskały pełną zdolność prowadzenia suwerennych działań na arenie międzynarodowej. Dlatego też, należy wyjaśnić na gruncie prawa międzynarodowego zarówno kwestię uznawania państw w stosunkach międzynarodowych, jak też przedstawić ogólny zarys ich właściwości czy możliwości tworzenia nowych suwerennych bytów państwowych.

L. Antonowicz opisał państwo jako organizm istniejący przed wykształceniem się norm międzynarodowych i zarazem będący ich kreatorem⁵¹. Jednocześnie wskazał na pewną ważną zależność pomiędzy prawem międzynarodowym a jego bezpośrednimi twórcami. Mianowicie

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ L. Antonowicz, op. cit., s. 7.

„w trakcie procesu historycznego państwa uznając się wzajemnie i utrzymując ze sobą stosunki, kształtują normę prawnomiędzynarodową określającą pojęcie państwa”⁵².

Poszukując w miarę powszechnie akceptowanej definicji państwa stosowanej w prawie międzynarodowym, należy zwrócić w sposób szczególny uwagę na podstawową rolę terminu terytorium oraz jego dwóch „pochodnych”: ludności znajdującej się na nim, a także władzy, która obejmuje go swą jurysdykcją⁵³. Odzwierciedlenie tych trzech elementów znajdujemy m.in. w propozycjach sformułowanych przez W. Góralczyka oraz L. Antonowicza. Pierwszy z nich widzi państwo jako „suwerenną organizację terytorialną”⁵⁴. Natomiast drugi z nich uznał, iż jest to „suwerenna jednostka geopolityczna”⁵⁵.

Reasumując powyższe rozważania należy podkreślić, że w świetle prawa międzynarodowego dane terytorium zamieszkiwane przez określoną ludność może być skategoryzowane jako państwo, gdy na jego obszarze zdoła się ukonstytuować ośrodek władzy niepodlegający w swych działaniach wpływom innych czynników (atrybut suwerenności). Fakt ten może prowadzić do powstania nowego państwa, co silnie powiązane jest również z kwestią zasad jego uznania międzynarodowego⁵⁶.

Obecnie dominują dwa podejścia odnoszące się do uznania nowego państwa za pełnoprawnego członka społeczności międzynarodowej. U podstaw pierwszego z nich – konstytutywnego – leży założenie, że każdy nowopowstały byt geopolityczny staje się pełnoprawnym państwem, gdy już istniejące państwa wyrażą aprobatę jego istnienia⁵⁷. Natomiast podejście drugie – deklaratywne – zakłada, iż dany podmiot stosunków międzynarodowych winien być uznany za państwo, jeżeli spełnia kryteria państwowości wyznaczone na podstawie definicji stosowanej na gruncie prawa międzynarodowego. Jednocześnie zwolennicy teorii deklaratywnej wskazują na niewystarczalność samego uznania przez inne państwa, jako wystarczającej przesłanki do nabycia przez daną jednostkę statusu państwa w ramach społeczności międzynarodowej⁵⁸. Warto również w tym miejscu wspomnieć, że skomplikowany charakter współczesnych stosunków i rzeczywistości międzynarodowej powoduje, iż coraz częściej w praktyce stosowana jest wypadkowa obu

⁵² Ibidem.

⁵³ Por. m.in.: W. Góralczyk, op. cit., s. 115; L. Antonowicz, op. cit., s. 7 – 8; M.N. Shaw, op. cit., s. 126 – 130.

⁵⁴ W. Góralczyk, op. cit., s. 115.

⁵⁵ L. Antonowicz, op. cit., s. 8.

⁵⁶ Ze względu na tematykę niniejszego opracowania kwestia uznania nowopowstałych państw odgrywa znaczącą rolę, a w szczególności w kwestii wyłonienia się zjednoczonego państwa niemieckiego, które powstało w wyniku połączenia RFN i NRD.

⁵⁷ Por. M.N. Shaw, op. cit., s. 229.

⁵⁸ Ibidem, s. 132; W. Góralczyk, op. cit., s. 150 – 151.

opisanych powyżej stanowisk. Mianowicie członkowie wspólnoty międzynarodowej starają się z jednej strony stosować przesłanki wynikające z teorii konstytutywnej (uznanie z woli innych państw), z drugiej zaś owo uznanie opierane jest o warunki postulowane w ujęciu deklaratywnym⁵⁹.

Powyższe ustalenia dotyczące współcześnie dominujących kierunków wyjaśniania istoty oraz doniosłości roli państw jako głównych twórców m.in. treści stosunków międzynarodowych, skłaniają raczej do uznania ich za w miarę stabilny element na tejże przestrzeni. Nie oznacza to jednak, że wśród nich nie dochodzi do zmian choćby o charakterze ilościowym. Na przestrzeni dziejów poszczególne państwa rodziły się, niektóre zdobywały przewagę nad innymi, by wreszcie zniknąć z areny międzynarodowej.

W świetle badań nad prawem międzynarodowym, państwo powstaje w wyniku skomplikowanego ciągu wydarzeń historycznych, którego kresem jest ukonstytuowanie się na określonym (wydzielonym) terytorium ośrodka politycznego, który jest zdolny do sprawowania w jego obrębie rzeczywistej, niepodzielnej, a także suwerennej władzy. Proces ten może przyjąć charakter pokojowego uznania takiego stanu przez dotychczasowe władze lub przyjąć znamiona wojny narodowowyzwoleńczej. Nowe państwa mogą powstawać: w wyniku secesji części terytorium istniejącego wcześniej organizmu państwowego; rozpadu państwa na mniejsze części zachowujące przymioty państwowości; połączenie się kilku państw w jeden organizm państwowy czy wreszcie utworzenie państwa na terytorium nie podlegającym dotychczas jurysdykcji innego państwa⁶⁰.

Analogicznie upadek państwa jako konkretne wydarzenie historyczne może nastąpić poprzez: dokonanie militarnego podboju całości terytorium jednego państwa przez drugie lub jego zbrojnej aneksji⁶¹, a także tzw. inkorporacji, tj. przyłączenia terytorium danego państwa do innego, już istniejącego państwa przy pełnej aprobachie ludności zamieszkującej owe terytorium. Szczególną formą upadku państwa jest wspomniany powyżej podział ich obszaru na mniejsze państwa, jak też zjednoczenie kilku państw w jeden organizm państwowy⁶².

⁵⁹ Zob. M.N. Shaw, op. cit., s. 229; R. Zenderowski, op. cit., s. 22.

⁶⁰ W. Góralczyk, op. cit., s. 118 – 119.

⁶¹ Obecnie obie te metody zostały zakazane w prawie międzynarodowych, co nie oznacza, iż próby o takim charakterze nie występują w przestrzeni międzynarodowej. Przykładem może być zbrojne wcielenie terytorium Kuwejtu przez Irak u progu lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia.

⁶² L. Antonowicz, op. cit., s. 67 – 70; W. Góralczyk, op. cit., s. 120 – 121.